

ТЕОРІЯ КОНФЛІКТУ ТОМАСА ГОББСА

Саме творчість Т. Гоббса сприяє підвищеній увазі багатьох філософів, соціологів та політологів до проблеми конфлікту в людському суспільстві. Його теорія конфлікту, натхненна його досвідом спілкування з людьми з тогочасних парламентських кіл Англії та досвідом пережитої диктатури Кромвеля – залишається невід'ємною частиною історії багатьох дисциплін, що вивчають соціум.

По Гоббсу головним завданням філософії є пошук найкращого шляху забезпечення суспільного блага, через державний захист миру і життя громадянина [1, с. 123]. У книзі «Людська природа» Т. Гоббс розкриває поняття конфлікту, як волю двох різних людей, яка чинить ворожі один одному дії [2, с. 568], відрізняючи, при цьому «конфлікт» від «боротьби», яка розуміється як безпосередня дія один проти одного [2], і «битви», під яким, у свою чергу, мається на увазі готовність вести бій (війну) самим рішучим чином, аж до смерті [2].

Саме через неминучість у людському суспільстві конфлікту, що переростає у боротьбу і бій, а також початковій, позадержавній природі людини, соціум схильний до процесу «війни всіх проти всіх». Як пише сам автор: «поки люди живуть без спільної влади, що тримає всіх їх у страху, вони перебувають у тому стані, який називається війною, і саме у стані війни всіх проти всіх. Бо війна є не лише битва або військова дія, а проміжок часу, протягом якого вочевидь дається взяти волю до боротьби шляхом битви» [1, с. 96]. Ця війна, зовсім не обов'язково саме пряме, фізичне насильство, а й лукаві підступи, політична боротьба, соціальний тиск різних верств суспільства один на одного, що зливається у струм масштабної соціальної напруги. Причинами боротьби є: «почесті та суспільний стан» [1. С. 97], «ненависть і заздрість» (що породжують також «повстання і війни» [2. С. 329]), а також той факт, що «одночасно безліч людей прагне володіти однією і тією ж річчю, проте найчастіше вони не можуть ні користуватися одночасно цією річчю, ні розділити її між собою. Отже, їй доводиться віддавати найсильнішому, хто ж буде сильним, вирішить боротьба» [Там само. З. 289].

Незважаючи на свою песимістичну віру в порочність і зловмисність людини, Гоббс все ж таки вважає, що «природним законом» («припис, або знайдене розумом загальне правило, згідно з

яким людині забороняється робити те, що згубно для її життя або що позбавляє її засобів до її збереження і нехтувати тим, що він вважає найкращим засобом для збереження життя» [3, с.89], дарований самим Богом - є рух людини до миру, а також розумність, справедливість і самозбереження. Але той (людина), керований афектами і пристрастями, в силу наявності абсолютної свободи, користується своїм винятковим, «природним правом», щоб зробити вибір у бік своєї власної вигоди. Людина, якою б розумною вона не була, все одно доб'ється всього заради отримання багатства і почестей. Тому для «утримання населення у вузді» необхідні певні регуляції.

Саме щоб уникнути загострення конфлікту і розладу в людській популяції, який обумовлений, як уже було помічено, споконвічною природою людини – хаотичне і бунтуєче суспільство зобов'язане обрати собі «Суверена», одностайно укласти з ним «суспільний договір», на правах «підданих» і передати йому всю повноту влади.

Або, як пише сам Гоббс: «Для встановлення спільної влади необхідно, щоб люди призначили одну людину або збори людей, які з'явилися б їх представниками; щоб кожна людина вважала себе довірительом щодо всього, що носій спільної особи робитиме сам або змусить робити інших з метою збереження спільного миру та безпеки, і визнавав себе відповідальним за це, щоб кожен підкорив свою волю і судження волі і судженню носія спільної особи [...] Якщо це сталося, то безліч людей, об'єднане таким чином в одній особі, називається державою латиною – *civitas*. Таке народження того великого Левіафана... якому ми... зобов'язані своїм світом та своїм захистом.» [1, с. 133]

Наприкінці хочу сказати, що вчення Гоббса представляє собою, хоч і трохи застарілу, але все ж таки – цікаву форму реалістичної теорії конфлікту. Опустивши всю авторитарність і негуманність цієї теорії, все ж таки зауважу, що для тих часів - це вчення найбільш підходило до опису потреб тодішнього суспільства. Ті роки були зовсім не спокійні, через тиранію Короля і його чвар з парламентом, а також громадянську війну. Можливо, сильна рука тоді була необхідна, але скоріше лише для завершення кризи та боротьби, але ні як не для ще більшої тиранії. Права громадянина необхідні для стримування цих антинародних сил і хоча Гоббс прав щодо природи, але він явно помиляється щодо ролі Суверена і сплетіння з суспільства цього нового, «смертного бога Левіафана», з цією всевладною фігурою у центрі. Так, люди можуть бути егоїстичними та лукавими, але це не дає жодного приводу до їх, хоч і волонтерного, але поневолення, рабства. У рамках цієї системи не має ніяких інституціональних або державно-правових гарантій на те, що

Суверен, або група людей, виконуюча його функції - не дозволить своїм афектам вплинути на свій розум, та змусити вже їх створити ще більш безмежний хаос. Отже, ця теорія може бути цінна для побудови авторитарної диктатури, але навряд чи для прогресивної демократії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гоббс, Т. Сочинения : в 2 т. - Т. 2 : пер. с лат. и англ. / Т. Гоббс ; сост., ред., авт. примеч. В. В. Соколов. - М. : Мысль, 1991.
2. Гоббс, Т. Сочинения : в 2 т. - Т. 1 : пер. с лат. и англ. / Т. Гоббс ; сост., ред. изд., авт. вступ. ст. и примеч. В. В. Соколов. - М. : Мысль, 1989.
3. Гоббс Т. Левиафан. М., 2001.